

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
مدرسه علمیه مجتهدده امین

شهرستان اصفهان

آیین های ویژه عزاداری در ماه پیروزی خون بر شمشیر

پژوهشگر:
ریحانه خبازی

پاییز ۱۳۹۱

بسم الله الرحمن الرحيم

تقديم به سرور وسالار شهيدان

امام حسين (عليه السلام) و بزرگ بانوی دو جهان

فاطمة الزهرا

فهرست

مقدمه.....	۵
سبک های عزاداری از زمان ائمه تا حکومت صفوی.....	۶
مراسم ها و آیین های ویژه در شهرهای مختلف ایران.....	۱۰
مراسم های ویژه تبریز.....	۱۰
۱. مراسم عزاداری شاه حسین گویان در تبریز.....	۱۰
۲. آئین شبیه خوانی.....	۱۳
۳. احسان و نذورات عاشورایی.....	۱۴
۴. دستجات بازاریان.....	۱۴
محدودیت ها.....	۱۴
مراسم ویژه ی یاعباس یاعباس در شاهرود.....	۱۵
مراسم سنج و دمام در بوشهر.....	۱۷
اجزای تشکیل دهنده یک گروه سنج و دمام.....	۱۷
نواختن دمام (سنج و دمام).....	۱۹
محرم در گیلان.....	۲۱
۱. مراسم "طشت گذاری در رشت" ؛ نماد بیعت عاشقان با کربلایان.....	۲۲
۲. علم واچینی.....	۲۴
۳. مراسم محرم در انزلی.....	۲۵
علم بندی در ماسوله.....	۲۵
مراسم محرم در لاهیجان.....	۲۷
۱- کرپ زنی.....	۲۷
۲- چهل منبر.....	۲۷
۳- لال پله.....	۲۸
۴- برات.....	۲۸
نخل برداری؛ کهن ترین آیین عزاداری محرم در دارالعباده (دریزد).....	۲۹
مراسم های ویژه عزاداری محرم در بروجرد.....	۳۱
۱. سقاخانه.....	۳۲
۲. چهل منبر.....	۳۲
۳. سینه زنی و زنجیرزنی.....	۳۳
۴. علامت گیری.....	۳۴
۵. خرّه گیری (گل گرفتن).....	۳۴
۶. شام غریبان.....	۳۵
۷. تعزیه دوظفان مسلم.....	۳۵

۲۸.....	۸. کتل بندی.....
۲۸.....	۹. آتش زدن خیمه ها.....
۲۸.....	۱۰. تکیه بندی.....
۳۹.....	۱۱. نذر چراغ.....
۳۹.....	۱۲. پرده خوانی.....
۳۹.....	۱۳. روضه.....
۴۰.....	۱۴. قمه زنی.....
۴۰.....	۱۵. اربعین.....
۴۰.....	موسیقی محرم
۴۰.....	دیگر آداب مذهبی بروجرد.....
۴۰.....	مناقب خوانی.....
۴۰.....	چاوش خوانی.....
۴۱.....	نقد نبرد حضرت علی (ع) و مرحب.....
۴۲.....	تعزیه خوانی و شبیه خوانی
۴۴.....	نتیجه ها و پیشنهادها
۴۵.....	منابع.....

نقد نبرد حضرت علی (ع) و مرحب

نوعی نقالی است که شهادت و شجاعت امام علی (ع) را در نبرد خیبر روایت می کند. مرحب رئیس نگهبانان قلعه خیبر بوده است که در نبرد با سپاهیان اسلام چند تن از مسلمانان را می کشد اما در نهایت به دست علی (ع) کشته می شود. این نوع نقالی به نوعی رجزخوانی و شعرهای رد و بدل شده بین دو پهلوان را حکایت می کند.^۱

در شهرستان بروجرد، در روز تاسوعا برخی از بانوان بروجردی در عزای سید الشهداء و به نشانه همراهی با یگانه بانوی صبر با پاهایی برهنه و صورت پوشیده در سطح شهر به راه می افتند و با زمزمه ذکر و مناجات چهل شمع را در چهل منبر عزای حسین به نیت برآورده شدن حاجت روشن می کنند.

در این آئین هر کس که حاجتی دارد با پای پیاده و نقاب بر رو ۴۰ شمع را در ۴۰ سقاخانه یا حسینه روشن می کند و تا سال آینده به انتظار برآورده شدن حاجتش می نشیند .

این آئین که از صبح تاسوعا در سطح شهرستان بروجرد آغاز می شود تا حدود اذان مغرب ادامه می یابد و بانوانی که در این سنت حضور می یابند در هر منبر به یاد اسارت زینب کبری و دیگر زنان و کودکانی که در عاشورا به اسیری رفته اند اشک ماتم می ریزند.

بانوان در ادای این سنت از ابتدای حرکت خود تا پایان روشن کردن آخرین شمع در منبر و مراسم عزاداری چهل روز سکوت می گیرند و تنها با ذکر مصیبت کربلا و دعا و مناجات در مسیر حرکت می کنند .

بانوان بروجردی در آخرین حسینه یا سقاخانه آخرین شمع خود را روشن می کنند و با برداشتن یک شمع از آن منبر به انتظار برآورده شدن حاجت خود تا تاسوعای آینده می مانند .

خانه آیت الله بروجردی، نقطه اتصال عزا و نیاز از دیگر آداب رایج در شهرستان بروجرد برگزاری مراسم های عزاداری ایام محرم در منزل قدیمی آیت الله العظمی "سید حسین بروجردی" مرجع بزرگ شیعیان دنیا است به طوریکه با حضور در این خانه روحانی اوج ناب پیوند عزاداری محرم و دست نیاز مردمانی که به در خانه فرزند پیامبر آمده اند را به وضوح می توانی بینی .

حضور در مراسم عزاداری خانه "آقا" مختص به بروجردی ها و حتی لرستانی ها نیست بلکه هر ساله افراد زیادی از سراسر کشور برای ادای حاجت و نذر و یا برآوردن دست نیاز به

^۱ .سایت <http://virma.ir>

این خانه روحانی می آیند و در میان تار و پود این خانه قدیمی به دنبال مراد و مقصود خود می گردند .

برخی از حاجتمندان نیز برای گرفتن حاجت به عنوان نذری یک لیوان یا استکان را به نیت اینکه اگر حاجت بگیرند سال دیگر با دستی پربارتر به خانه "آقا" بیایند را داخل حوض بزرگ وسط خانه آیت الله بروجردی می اندازند و دیگر حاجتمندان نیز به نیت گرفتن حاجت خود در حالی که این وسایل متبرک به آب حوض شده اند را برمی دارند تا سال دیگر با گرفتن حاجت خود چندین استکان ، لیوان یا شمع را به مراسم عزاداری برپا شده در این خانه روحانی هدیه کنند .

حوض بزرگ وسط خانه "آقا" شاید حرفها برای گفتن دارد از همه استکان ها و لیوان هایی که با خود حاجتی دارند و در آب حوض غلط می خورند یا از بطری ها و ظرف هایی که از آب این حوض برای شفای مریضان و حاجت روایی بیماران پر می شود.

کنار ورودی حیاط "آقا" که بنشینی و نگاهی به سرسرای خانه قدیمی آیت الله العظمی "سید حسین بروجردی" بیاندازی ناخودآگاه احساسی عجیب تمام وجودت را فرا می گیرد. در این خانه حاجتمندان زیادی حاجت روا شده اند و عزاداران بسیاری اشک ریخته اند .

خادمین مراسم سوگواری سرور و سالار شهیدان در خانه "آقا" همه نوه و نتیجه های آیت الله بروجردی هستند که با لبخندی سرشار از معنویت عزاداران و حاجتمندان را هدایت و با دادن چای، نقل و خرما از آنها پذیرایی می کنند .

اینجا نفس که می کشی احساس سبکی خاصی در وجودت سایه می اندازد و حتما با خود می اندیشی سادگی و عظمت این خانه بزرگ و قدیمی به برکت روح آسمانی مردی است که در زمان حیاتش نیز سالها عزای امام حسین (ع) در این خانه برپا کرد و با عطر اشک های خالصانه خود این خانه را در اذهان همه دوستداران اهل بیت ماندگار ساخت .

تعزیه خوانی و شبیه خوانی

از دیگر آداب و رسوم رایج در شهرستان بروجرد در استان لرستان برگزاری مراسم تعزیه خوانی و شبیه خوانی است که در این شهرستان بیش از دیگر نقاط استان رواج دارد و شاید بتوان این آئین را نشأت گرفته از ارادت بروجردی ها به اهل بیت و ذوق و طبع مردمان این دیار دانست . این مراسم هر ساله با حضور تعزیه خوانان معروف بروجرد و گروه هایشان در شب شام غریبان برگزار می شود .

در سالهای اخیر سالن طالقانی شهر بروجرد برای برگزاری مراسم تعزیه خوانی و شبیه خوانی مورد استفاده قرار می گیرد. روح حاکم بر مراسم تعزیه در بروجرد به صورتی است

که هر شنونده ای را غمگین می کند و بدون آنکه بفهمی سیل اشک را بر گونه هایت روان می سازد. برگزاری مراسم عزاداری در محل امام زاده جعفر شهرستان بروجرد نیز از دیگر مراسماتی است که دارای سابقه دیرین است و هر ساله در این مکان روحانی می توان شاهد اوج اندوه مردم بروجرد در غم فرزند رسول خدا بود .

مراسم شام غریبان در شهرستان بروجرد در محل گلزار شهدای این شهرستان هر ساله برگزار می شود و گویا عزاداران با حضور در کنار مزار شهدای این شهرستان به یادآوری کربلایی دیگر در طول دفاع مقدس می پردازند و یاد شهدای کربلا را گرمی می دارند .

برپایی خیمه ها در سطح شهر به نشانه خیمه های برافراشته شده در دشت کربلا، پخش نذری های مختص این منطقه و مراسم گل مالی در بروجرد نیز به مانند دیگر نقاط لرستان برگزار می شود که هر کدام از این مراسم ها ناگفته های زیادی برای سرودن دارند که تنها می توان با گوش دل این سروده ها را شنید و نجوا کرد.^۱

^۱. همان

نتیجه ها وپیشنهاده‌ها

تقریباً شکل گیری مراسم عزاداری از زمان ائمه شروع و تا صفویه به اوج خود رسیده و در سال های کنونی عزاداری ها به انواع مختلف و جذاب و پیر تحرک درآمده به گونه ای که روح انسان را برمی انگیزاند.

طبق روش ائمه روشی از عزاداری درست است که بدون آسیب جسمی شدید و خرافات باشد و این گونه عزاداری های افراطی نه تنها مآربه هدف عزاداری که تثبیت مذهب شیعه است نزدیک نمی کند بلکه به دین اسلام خدشه وارد می کند.

پیشنهاد من این است که باید مقاله ها و تحقیقاتی در مورد آیین های ویژه ی شهرها نوشته شود و آن ها از نظر مراعات قواعد اسلامی و دوری از خرافات بررسی شود ، بعد از این ، این آیین ها به مردم دیگر شهرها عرضه شود. تا حتی مورد توجه نوجوانان هم قرار گیرد تا شاید یاد و خاطره ی امام مظلوممان حسین(ع) بیشتر در اذهان بماند.

منابع

سایت ها

www.shahvar.net
www.kargozaaran.com
www.tabriz.isna.ir
www.asiran.com
www.shabestan.ir
www.rasanews.com
<http://javadgs.blogfa.com>
www.mehrnews.com
<http://virna.ir>

مقالات

بلادی، محمدرضا، مجموعه مقالات درباره ی موسیقی آیینی، حکمی و مذهبی ایران به کوشش جهانگیر نصر اشرفی

کتاب ها

فروغی ابری، اصغر، ایرانیان و عزاداری عاشورا، قم، مرکز انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۴
انتشارات مؤسسه شیعه شناسی، سنت عزاداری و منقبت خوانی در تاریخ شیعه امامی، قم، ۱۳۸۶